

V. Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dwa djly.

Od

Jos. Jungmanna.

(Čteno dne 18 unora 1841.)

A. Prwnj djł gest *Rukcpis z druhé půle XVI stoletj* u p. rytjře z Neuberka, na papjře w 12, listů 225, obsahuge 10 pagednánj nebo poslánj k rozličným osobám.

O spisowateli nemáme giných zpráv, než které ze spisůw geho vybrati možno. Byl kaplan u sw. Apolináře w Praze, kdež i otec geho, kreyčowského řemesla, přebýwal, gemuž gedno pagednánj připsáno. W prwnjm poslánj k bratru Ondřegowi nazýwá téhož Ondřege náměstkem swé pauště na Jaworném. Gmenuge též kněze Jakuba, Načerackého faráře, otcem w Pánu milým, a w pagednánj druhém gemu poslaném podpisuge se: Discipulus vester. Zdá se tedy, že dijwe než se k sw. Apolinári dostal, w těch dwau mjstech kaplanem byl. W třetjm pagednánj omlauwá swau mladost tjm, že i děti někdy prawdu řeknau. Psal pak tu knjžku, gakož w 7 pagednánj zřegmo, po ohni malostranském za času, když w Praze nebylo krále sjdlem, tedy mezi 1541—1577 za Ferdinanda I nebo Maximiliana; neboť Rudolf w Praze sjdlil. Ze spisů geho také wyswjá, že byl kněz pod obogj, nepřjtel gednušek, pikhartů a židů. Měl welikau sklonnost k mysticismu, a protož ljbil se sobě w podobenstwjch, i se zwláštňj způsobilstj a někdy s neočekáwaným wtipem wyswětlowal prawdy křesťanské a mravnj obrazem wěcj limotných, někdy arci ne bez proliřešenj se proti prawé chuti a krasocitu. Mezi desjti pagednánjmi sedm gest na podobenstwj založených, troge, t. rozmlauwánj chudoby s bohatstwj, o pokogi cjrkwjnjm, a o křtu zwonů gest bez allegorie ač ne bez metafor mnohých. Giž co se týče obsahu, w prwnjm pagednánj pjše o zprávě duchownjho žiwota w obraze *Korbeljku*. »Rozpomenuw se (prawj bratru Ondřegowi) na dvě kdayšjs twé prosby nayprw za naučení dielo korbeljkůw k tělesné žiwosti potřebných, podruhé za naučení zpráwy duchownjho nábožného žiwota k wěčnému spasenj žiwosti potřebného: z kterýchžto tak dwau snjšeňých proseb duchownj s hmotnau, domyslil sem se, že chceš tělesným hmotného korbeljka přjkladem naučen býti zprávě žiwota duchownjho.«

Na ukázku, kterak on s látkau wywolenau zacházj, stůg toto z listu 16 atd. Dno pak (t. korbele), genž zdržuge nárog od wytečenj, wybórné, čisté zdrželiwosti w sobě se dowtjpití nehágg, gakoby řeklo, že zdrželiwost celá od poškwrnj těla gest milostj božjch zachowánj, a zase gegj zkaženj gest milosti Božj na křtu slité potracenj a rozlitj; neb gest ona to gedno w Ecclesiastiku přimjnené, w němž ktož zhřešj, mnoho dobrého potratj.

Panenskát pak čistota gest z cela dnu wsazenému podobna bezpečněgšjmu, wdowska mdlegšj ze dwau wsazena deštěk, najmdlegšj pak manželská gest z několika zszowanému dnu deštěk podobna; kterážto také nerozeschne-li se cizoložstwem aneb neřádem, milost božj při oddávánj w se wlitau obdržj; ktož pak nečistj a nezdrželiwj gsauce, magj maudrost, weymluwnost aneb které dary milosti božj, tiě gsau gen toliko gacjs bezednj, hrdlatj trich-těřowé, gešto w sobě nic skutkůw nezachowagj, než gen w giné cele aneb skrz weymluwnost wyléwagj, a ti milosti bohem sobě k spasenj dané potracugj.

Trpěliwost také k držadlu přirównaw, mjnjm gakobych řekl, že trpěliwost gest býti powahy držadla, to gest, ugni nás ruka bozj neb lidská, ať se nikdy nechyb j držadla trpěliwosti, buď pak žeby za ucho, za srdce, za hrdlo, za woči, za zuby, by pak i za wrch ugal nás, t. by nám sáhl načkoli clice, abychom wždy a vše trpěli. Toť bude s aušima neb držadlem korbeljkm býti, aby gen giné ctnosti nebyly w nás zpiplány zhaněnjm pro netrpeľiwosti nedostatek, gako bezauchý korbelj k, nemáli ucha, všechen upiplán býwá oškliwé. Slušjť pak tu trpěliwost takowau mieti ke všem a we všem i w darůw božjch z nás wydreánj neb i w wyprošowánj, proto že korbelj k za ucho ne gen ten sám čjž gest, ugjmá a z něho pj, ale ktožkoli na poctu připuštěn býwá, malému ani welikému, chudému ani nepoctiwému, za ucho i leckdes se užjti neopjrá, stiskni, gez neb hláď bjlaw neb zamazanau rukau, vše trpj, atd.

W druhém pagednánj ku knězi Jakubowi Načerackému o hřjšjch smrtedlných a božjch přikázanjch pjše pod obrazem dwau seyrůw gemu od téhož faráře poslaných, gednoho seeliwého, druhého zkazilého. Počjná taktó: Poctiwému knězi Jakubowi Načerackému farári, oti mému w pánu milému, spasitedlné pozdrawenj wzkazuge, kteréhožto wás žádati a žjznti sem žádal, shledal po wzkazowánj, genž ste mi wzkazowali, welegje, abych wám něco napsal na hřiechy smrtedlné a na božj přikázanj, w gichžto ostrjrhánj a warowánj netoliko zdrawj ale i spasenj záležj. A abych to mohl co ste rozkázali učiniti, poslaliste mi také thema t. g. základ aneb exemplář dwa seyrj, gedn seeliwý a druhý zkazilý, kteréžto sayry se wzkazowánjm o psanj na přikázanj božj a na hřjchy když sem srownal, porozuměl sem, že ste mi ty sayry poslali, abych ge naučil wám mluwiti. Gešto ge to nepodobněgi, nežli oslici Balamowu naučiti mluwiti. A přes to poněwadž gest psáno, že budau děti mlčeti, kamenj budau wolati, protož gá poň gsa dietě, neuměgje toho což chcete mluwiti, pomlčjm, ale poslechnu, co tito dwa sýrowé ke cti a chwále božj a k naučenj našemu wolagj w knihách Jobowých řkauc: Rozpomeň se Pane, že gako mléko wydogil gsi mne a gako sayr gsi mě sýřil atd.

W třetjm pagednánj k panu Pešjkowi na Komárowě, mluwj o pokogi cjrkwě w Čechách, kterýž prý ne w tom záležj, aby gedna hlawa cjrkwě byla všeccko kněžstwo k pokogi nutjcej, něbrž w drženj kompakttá a wúbec w mravné dobrotě stran. Počjná těmito slowy: Urozenému pánu Pešjkowi na Komárowě kněz a kaplan wáš, widěnj neomylného pokoge wzkazugi. O němž sem onehdy žádostiwě wás mluwiti čeledně wyslyšal, kterak t. pokoge potřebně žádáme všickni smrtelnj na zemi od naywýššjho až do neynižšjch, kterémužto pokogi i cestu ste zdánj swého powěděli, t. totiž že nedosahnem žádostiwého pokoge

w králowstwj Českém, leč gedna hlawa bude arcibiskup, kterýžby kněžjm gazyky skrátil, a gich od světskýeh hágil křiwdy a mstil. Gá pak ač sem tělem s wami poslauchage wás seděl, ale wšak sem po té cestě wašj myslj swau, nad niž nie ryčněgšjho nenj, protulowal se, i stawil sem se, i oectl u omylného pokoge, gegž tento swět dáwa: i porozuměl sem, že ani eo gest pokog neomylný, ani která cesta k němu, znáte, ale že sem gadrné řeči wašj chtiwěgi byl posluéhati než mluwiti; protož sem se zařekl wám krátkým psanjm wyptánj wašemu na mne o tom pokogi odpowěd dáti, a wy ste se zařkli neobleniti toho sami přečjsti neb giného čtauejho přeslyšeti, w tom sobě dobrau wůli pozústawiwše, bude-teli ehtjti neb neehtjti na wyslyšeném se upokogiti aneb přestati pro nedozralost wěku mého, gegž gste spatřiwše dětinským zapáehati bez poroka nařkli, na niehž ortelítw nepřestawaj než toliko na šediwých hlawaeh. A protož gá pokudž sem maličký, mysljm gako máličký, mluwjm, pjši gako maličký, t. dětinským příkladem wám, wěda že newjte toho hustého přjslowj: že gako stařj neyspjš maudrost, tak děti nayspjš prawdu powědj. Nebo sauc sani nehlněwnj, by se ginj z prawdy hněwali, newědj. Potom ukazuge, že pokog w cjrkwí ne na moci arcibiskupowě, ale na zlepšenj mrawú wúbec záležj, ku kterémuž pokogi bůh že wede lidi, práwě gako matka djtě, kolébánjm, kogenjm, t. g. zmjtánjm rozličným a opět milostj, zlým i dobrým, že tedy nebude pokoge prawého, leč že budem wšiekni gako maličej, t. newinnj, nehřjšn. Užil k tomu zlě etymologie slowa *Compactata*, genž prý od *pax* poeházj, a ukogenj, příkogenj znamená. Ostatně ostrau satyrau a ironij popisuge stawy duehownj i světské.

We čtvrtém poslánj domlauwá panj Řehowé statečnici, aby přistaupila ke straně pod obogj, wzaw přjčinu *wěčeři*, ku kteréž geg s oteem geho byla pozwala, a pod gegj obrazem mluwj o wečeři Páně w tento smysl: »Urozené panj Dorotě, panj Řehowé, kněz Jan kaplan twúg pozdrawenj wzkazugi s nemenšjm děkowánjm z wečeře čtwrtečnj, k nřj si na odelodném přistrogené, nastrogené mne bez zaslauženj i s otcem mým pozwala, na polštáři posadila, stůl obestřela skwostnými krměmi rozličnými, ozdobilu chlebem t. bjlym i rezným, polewkau s droby teplau, husj tučnau, slepicemi křehkými, gablky s weyci smaženými, masem gedlým, homolkami chutnými, owocem rozličným, nápogem dwogitým štědre ozdobilu, sama si krágela a na taljř kladla tudjž i otei mému. Kterakž tedy gá se mám z toho wyděkowati. Nébrž nedostatečné mi se zdá děkowánj přirowané té srdečné přjwětivosti. Protož ostatek nahrad a odplaf pán bůh wšemohauej za nás, Syn za syna, Otee za otee, dadaue oba dueha swatého swého od obogjho gednostegně pocházegjegjho, genž gest řekl: Kdo etj syna, etj i otee, a poctjť geho zase otec můg, kterýž w nebesjch gest. Ten tě rač poctiti pozwanau duehem swatým za stolem wečeře své čtwrtečnj, kterauž gest na památku swého odstěhowánj ne z Prahy na Poděbrady, ale z swěta bjdného do nebeské radosti ráčil skwostně přistrogiti na stole stálosti trwalé do skonánj swěta newrtké ubrusem sláwy počestnostj protkaným wobestřeném w oplatee poswatném a w wjně s wodau smjšeném, magjejm w sobě welikau ehuf rozkošnau skrz twé swrchu přimjněnj krmě chleba nápog oehutnawagjcz znamenau.«

Tu giž počjtná pogednánj, w kterém přimlauwá panj Řehowé, pod gednau způsobau přjgmati zwyklé, aby pod obogj způsobau wečeři Páně přjgmala i se swým synem Sig-

mundem a s čeledj. Na ukázkú důvodů geho stůg tento: »Gakož, prý, se wjno točj a šenkuge na zažitj a ochutnánj krmj snědených, ano by bez toho w snědek a w nemoc rozličnau gjdlo se obrátilo, tak přigjmánj pod gednau způsobau bez druhé negde lidem k duhu ani k chuti s swrechu prawených nabytj. Neb čjm wjc přigjmagj na každý rok, tjm wjc lhtagj chudinu swú, gako gestřábi a kralugci, genž nepigj, a protož wjc lačněgj krwe giného ptactwa, holaubat a křepelic: tak ti, kdož se zdráhagj pjti krew pána Krista, wmlúwagje se přirozenjm t. že sau tak gich rodiči byli, nezdráhagj se pjti krwe lidské, páni i mniši a kněži, genž se na vysokých školách a we zdech hnjzjdj hradských a klášternjch atd.«

Že lidé znamenitějšj oné doby učili swé děti němčině, swjtá z následugjejho mjsta geho řeči: »Aniž, prý, se styd' swému Sigmundowi waysluhy z téhož stolu podati, a čeládce swé, gako ondy s swého stolu, nebť gest napsáno, že drahý pán, bratřj, sestry i děti chce aby společně wesměs byli aučastni těla a krwe geho drahé, podlé proroctwj w epistole k Židům opáčeného. Po tomť pokrmu a nápoji z dětinstwj wyroste w wěčný žiwot a spjš wjště, nežby geg suchoparnau, tepilau, wyschlau, uzenau k swrčku podobnau krmila němčinau, na njž gest sytosti gako na kobylce suché k snědku a ne wjc. Tau budešli ho krmiti, ztepileť zakrše a zamře w suchosti třpaskowé; neb wjš že N—ci na masitých toliko barewných obrazjch se pasau, a na lakomstwj, a wjště težce k bohu wyrostagj a s nesnájz; ale wečeře páně roztučnuge« atd. A dolegi: »Tak i ty, gestliže chceš gemu (t. bohu) pokrmem býti i s swým djtětem, musjš se wařiti, pěci, pečugje kterakby se gemu ljbila, musjš se mastiti láskú a kořeniti trpěliwostj a pokorú, a sladiti ochotnostj modlitebnau, musjš se soliti slychánjm slowa božjho časteym, a djtě swé tež soliti musjš káznj, pěci pěčj, sladiti pěkným powlowným utěšenjm a naučenjm, školau a latinau a mrawy a ne tau němčinau gako solj zmařenau, těžkau, saumarowau.«

W patero pagednánj zawrhuge ceremonii křtěnj zwonů gako powěrek a porauhánj gmenu a swátostem božjm. »S takowau, prý, bezdušnau mrchau na rozhranj aneb do hrobu t. do Němec aneb do klášterůw, aby našj opět české země, gako moře mrcha, k wálkám nezbauřili« atd.

Šesté pagednánj obsahuge podobenstwj stawu manželského ke stawu tkadlcowskému. Počjná takto: »Wilemowskému nábožnému brátru Benešowi Dorota Kostková a Elška Kowařowská pozdrawenj wzkazugem.« Pod těchto osob gmenem kryge se týž spisowatel, ano na konci stogj: Panna Anna Swatolazarská Netkaná Swato-Apolinářský kněz Jan pozdrawenj wzkazugem.« Odrážuge Benešowi manželstwj, kteréž ke tkadlcowstwj připodobnuge široce. Mezi giným prawj: »Gsa tkadlcem a wěda že osnowa potřebuge sobě rovného autku, kterakž tedy ty z wladýčjho gsa rodu, k bawlněné přjzi, gjž wladýky předau, podobného, a gsa bratr nábožný duchownj, duchownj uslechtilé pawučině podobný, chceš chřečné přjze autku podobnau chatrnau tělesnau newěstu pogjti, wěda wěz podlé přimjňenj sw. Pawla tak nesmyslné to býti a nepewno ducha tělem tkáti, gako pawlněnau osnowu a pawaučinau nedůtkliwau hřečným (*sic*) autkem. To gest, že se trhati budete netrefnau swádu geden na druhého potýkagje aneb sobě oči wystrkagje atd.«

Sedmé pagednánj: *Praga mystica*. »Přirovnáwá mrawnj staw Čechůw ku Praze.« Gaká, prý, gest stará i nowá Praha, malá strana, takowá i wjra; gaký hrad, takowá i naděge; kteraký Wyšehrad, takowá w Pražanech láska; gaké brány, takowá střídmost; gacj kostelové a klášterowé, takowá opatrnost; kteracj karthuzowé a šibenice a praněř, takowá sprawedlnost; kteraká zed, takowá sjla t. trpěliwost; gakowýž most, takowá kompakтата; gaká řeka, takowáž wálka protiwenstwj protiwnjkůw proti Praze. A ten potok neb řeka teče od poledne t. od Řjma, o kterémž napsáno, že dům postawený na skále, wáli sau wětrowé a tekli sau řeky a nepadl dům atd. Naši předkowé (str. 97) bogjce se toho stonutj (t. whřjšjeh) s obau stran udělali most kamenný pewnych kompaktat, gjmžby k sobě po nich přjstup sworný a bezpečný měli, t. aby se nehaněli, nezlořečili, a ten most kolik má sklepůw, tolik magj kompakтата artikulůw pečetni gako železy utwřená. A tak dobře kompakтата kamenney se most znamenagj. Neb i synowé Ruben, Ğad a Manasse udělali nad Jordánskau řekau *pactum* s půldesátým pokolenjm t. oltář kamenný nesmjrné welikosti k stánj paměti, ale ne k obětowánj: tak protiwnjci nám kompakтата udělali ne aby sami podle nich přigjmali drahú obět, než swolenj w nás toliko. Že gest pak malá strana a wěže gedna shořala (1541), to znamená že protiwnjci horliwostj proti prawdě božj sami se pálj a ne nás; neb wje sobě škodj nežli nám a. t. d. Dwě wěži mistry Pražské a biskupy sněm znamenagj se dwú konci, s gichžto powolenjm obrána a pomocj sau kompaktat stwrzena, a měla býti obhagowána, kteřjžto nad ginými gako wěže zlatomakowičné sú wyskytnuty a wystaweny; ale gako most woda rušila a opět ondy opravowaný zrušiti swým rozwodněnjm chtěla, i Prahu zatopiti, tak zlořečenstwj**— wo wyléwá se a rozwodňuje, wždy ehce kompakтата i wjru zatopiti a zkaziti. Ale že i Malá strana užila té zatopy t. že i protiwnjky zlořečj podlé nás, když Čechy zlořečj, řkauce, že každý Čech kacjř, by pak i pod gednau byl, gakožto lép wědj gich strana, když do Řjma ehodj: také se woda po městských aulieech wede skrze wěže a kola k tomu připrawená. Dwě wěži se sbořily, nowoměstská, a gedna skrze oheň. To znamená, že sú mezi námi protiwnjci gako wodáci, kteřjžto swau pýchau zlé naše obmejšlegj, gako skrze wěži putowanj a mycenj sem i tam, a zwlašť k papeži. A gako po trubáeh žaloby gednagj a klatby zase přinásegj a zlořečenstwj podlé obecného přjslowj pray po trubách gednagj. — Ale my wždy negen řeku stawiti, most t. ne zlořečenstwj než kompakтата upewniti nákladně usilugem častými sněmy a sgezdy. Wšak pak w moei prawdy hádky ti, kdož gsau pod gednau, gako malá Strana, w nžj gest asi polowici Němeůw, proti obogj celé Praze tak málo sjly má. Ale wjra pod obogj způsobau gako staré s nowým městem spogena silněgšj a sworná gest. Mezi nimižto bezwodný přjkop tak žádné zlořečenstwj nedělj wjry pod obogj způsobau, než toliko suchý přjkop a brány slabé rozdjlného a nesmjšeného přigjmánj. — A gako nowé a staré Město promjšeno gest kláštery a mniehy pod gednau, tak gest naše wjra pod oběma w Čechách protiwnjky promjšena a zaměsknána a na prosto zprzněna. Ale že w starém Městě židowské gest město w kautě, samotně se zamykagje, tak u wjře našj Pikhartowé sau pokautnj samotně se ne bytem ale aumyslem oddělugje atd.« Na str. 105 dělá zmjnknu o žáka slepého proroctwj. »Zdaliž ale, prý, žákowi slepému newěřjme, genž o té lásce sworné zpjwá: když Praha w gednotě bude, živý člowěk gj nedobude.« Hrad

(st. 107) pak krásný vystawený a wždy přistawený *naděgi* znamená, že i Praha tak ge gadrné i krásné vysoké naděge, gako hrad pěkný, čerwený, weselý, strakatý, řezaný, ale bez krále pustý.«

W osném pagednánj rodičům vlastnjm připsaném připodobňuje nebeské králowstw j k rauchu, wzaw odtud přjčinu k swé řeči, že rodiči geho kregčowstw j se žiwili. Wynjmáme toliko následugjčj řádky ohledem na oděw onoho wěku poněkud důležitě. »Chodjme, prý, ginj w dražšjm, ginj w laeiněgšjm, ginj w šeti, ginj w lěku (wlěku?), ginj w kau maru, ginj w černém, ginj w bjlém, ginj w čerweném, ginj w brunátu, ginj w zeleném, w kro peném, w wišnowém, ginj w železném, w stříbrném, zlatém (ib. zlutém), ginj w hřebjčkow ém, w modrém, blankytném, oniuo w wlaském, w krykyši, w papaušku, tito w šilhéri, w harasu, w tafatu, w knientu, tykytě, ginj w lindiši, w líškách, kunách, w popelícjch a w sobolu, ginj w atlasu, w šarlatu, w aksamitu a neydražšjm zlatohlawu, opět z těch ginj w křtaltowněgšjm, w přjprawněgšjm, w šperkowněgšjm, w premowaněgšjm, w farkašněgšjm, w mikšowněgšjm, w šachowněgšjm, w stříchowanešjm (?), w faldowněgšjm a wřasněgšjm, w šwábském, ginj w ocasatém, ginj w uzšjm, ginj w prostranněgšjm, ginj w celém, ginj w otewřeném, zprořežowaném atd.

Dewáté gest rozmlauwánj *bohatstw j s chudebau* panj *Rybowé* připsané. Mezi giným prawj ehudoba: »Ale co pak weljš mi se wjce modliti geště a wolati za swé propuštěnj (t. bohatstw j ze žaláře), a gá wšudy po ulicech wolám, kričjm pro pánaboha dayte a račte pomoci, úba ale smilugte se gednjm halěřem, kragjčkem, ba ale penjzem zpomeňte na mne; a proto tě nemohu z těch řetězůw, strážj a sklepůw srdej wyprositi, bych se mrskala, zpraučila, zimau trápila, hladem mřela kričee, proto mi žádný nic nedá, leč halěř, kragjce, wayce neb za penjz naywje wyprosjmlit tě z měšce gako za geden nehēt, to při tom buď. A že se králem omlauwáš, wšak král gen dědictw j nedá odkazowati, než prodada rytjřsky muž penjze dáti chudým. Neb kdyby toho dopustil, udělal by ze mne též bohatstw j a sama by z sebe chudobu učinila. I zdaliz muž žena mužem proti přirozenj býti a fraymarčiti? A též šetř na túž figuru sw. Petra, že gemu Anděl neřekl, wcm s sebu žaltář řetězy rytieře a poď po mně, ale řekl mu: wstaň a obug se w nohawice, opáš se a oděg rauchem twým a poď po mně, t. že nemáš chudým dědictw j panstw j zapsati, než raucha opasky obuwj a swrechky máš dáti s sebau chudobě. Neboť k sobě řkúe widj králowská milost, kterak si ty siedlem se dáwagjčjm chudým zkazilos i sw. Petru i giných apoštolůw náměstky, tak že sau se w pány, w cjsaře, w knjžata změnili, genž sau řjkali prwé: zlata a stříbra nemáme. Hádajž tedy bohatstw j, gaky ty zato počēt musjš wydati w den súdný žes z maličkých božjch pyšných nadělalo atd.

W desátem pagednánj též *Rybowé* wdowě připsaném radj, aby se newdávala, užiw ze gmena gegjho podobenstw j ryby we wodě rozkošj šplechtagjčj. Úwod gest ten: »Panj *Rybowé* w pánu milé Jan kaplan twüg pozdrawenj wzkazuge, ato spasitedlné, ne časné pauhé. A tušjm že gjm nezhrdáš, poněwadž ho též gako hjšný gá potřebugeš, ačkoli ty mému tomuto tušenj gestli že ne řečj, ale skutkem zřegmým sama ty mi odpjraš, tak gsúci žiwa gakoby řekla: Co mi třeba toho, gež mi wzkazugeš spasenj, a gá zdráwa a hladka, měho-

děkf *Rybcwá* slowu, a ne darmo; nebť gako ryba oplýwám a kaupi se šplechtánjm u wodě rozkošj wšemi smysly žiwota swého w mēkkém oděwu w křtaltowném, w lehkých a kyprých peřinách a w sytých poduškách, ušima w pochlebných radách a chwalách, očima w barwách, čichem w vůni, okušenjm w sladkostech w chutných lahodách pokrmůw rozkošných, srdcem w nadálých oddawcích, břichem w sytosti a nadto i penězi a ěroši sem tak gako ryba kaupawá, lupinami osutá. A tak sau ke mně přilnulý skauposti, gako bych se w nich zrodila, a tiť sau nesprawedliwé wěno na sedlácjeh, za pět set zapsáno. A ač mi se geště na ocas a na hlauwu nedostává gako rybě, mámť na wocas w knihách pět set a na hlauwu w dskách pět set zapsáno, kterýchžto s radau dobrých lidj tudž se dosaudjm, a tjm k sobě ušlechtilého mládence připrawjm. Tožť giž gen šplechtati se a řeci: Hoduy duše má, máš wšeho dosti. Nechtť pak giž má pán bůh swé nebeské králowstwj.« Na to giž on: »Auwe! ach, auwe pane bože, ryba se z twého newodu wydrěla, gešto mēla na twůg stůl pokánj býti pečena« atd.

B. *Druhý djl Bechyňkwých spisů* gest rukopis u p. bibliotekáře Hanky, z 16 stoletj na papjře, mal. 8., listů 168. Zawjrá wlastně tři částky: a) Předmluwu, we kteréz prawj, že půgčenuau sobě knjzku od panj N. gj oddává s auroky t. s poučenjm a pobjdnutjm, aby gi čtla, ač se gj zdá býti diwná, gako by půwodce gegj opilý aneb tržený byl. — b) Samu knjzku, obsahujcj žiwotopis gakéhoš přenabožného mládence, nemocného a často u widěnj neb u wytrženj býwalého, i co wjdal w té swé nemoci t. hrozné tresty hrjšnjků, a tak gedná mjsty o kněžjeh, o kmotrjeh, o manželjeh hrjšných a zwlášť o Pražanech, i o mukách pekelnjeh, o dābljeh pokaušegjccjeh, mezitjm o angeljeh i o swátostech a milostech welebných božjeh. — Kniha nábožnuau hrůzu a strach plodjcj. c) Psanj kněze, gakož prawj, pooddálcného tělem, wšak přjtomného duchem, nepochybně ke swým gednowěrcům podobogj w Praze. Napomjná k stálému setrwánj při wjře pod obogj, zastáwage gi proti gednuškám a pikhartům, gjzliwě a fanaticky. Na čele knjzky stogj pjsěň na Zwěstowánj Panny Marie:

Slawně budem zpiewati, co se stalo w swětě,
O ctne panně Mariji, w městě Nazaretě,
Swatě a šlechtné atd.

Gakož dlc Plinia nenj knihy, aby něgakého z nj užitku nabyti člowěk nemohl, tak w prawdě tato knjzka pohled nám zřegmý otwjrá na žiwot domácj, na mrawy a smýšlenj našich předkůw we druhé polowici XVI wěku. Widjme zde ústrognau u stawu prostřednjho weččři, tam wypočtenau oděwu nám giž na djle cizjho rosmanitost; widjme, gakžto w celém swětě býwá, wedlé sebc bohatstwo i chudobu, rozkoš i bjdu, pýchu i pokoru, chwalnuau pobožnost i záhubnuau powěřciwost i bezbožnuau newěru. (Řjkáwalf prý Poduška hořké paměti, když umře, aby se zaň nemodlili Bohu); widjme tři o náboženstwj neshodné strany, stranu pod obogj, přcwahu poněkud magjcej, ale o swé kompaktáta ne bez přjčiny řewniwau, wālegjcej proti straně pod gednu, na silné moci cjrkwe Řjmské opřené a o swé upewněnj we wlasti neméně pečliwě a pilné; mezi nimi třetj stranu bratrskau po tichu a tagmo se chowagjcej, ale oběma nenáwistnuau, od obau stjhanau; widjme

myslj a srdej českých smutnau rozdělenost, vražedlné gedněch ke druhým zástj, z něhož že nic dobrého pogjtj nemohlo, sami tušjme, a potomnjm wěcj vlastenských běhům lépe rozumjme.

Giž, co do gazyka we spisech těchto užitého, ten w celosti gest náš nyněgšj, toliko některá od té doby cele neb na djle ze zwyku wyšla slowce a wýrazy tu geště swůg průchod měla, z nichž následugcej poznamenáme :

Gměna samostatná.

Aulice = ulice; *aužitk* = užitek. *Bezditk*, tka, ein Kinderloser. *Kegidle*, Stillmittel. *Mkytánj* = kmitánj. *Nápowěd* = praemissa. Ostatku se domysl z té nápowědi. Dal to bez *cbublánj*, ohne Murren. *Ochutnánj* v. inferius ochutnám. *Oštjralost* = opeklost. Pekau maso a oštjralostj ozdobugj. Oštjralost od ohně ozdobuge pečení. *Pachy* = Pausch. Nechodte odranj, než s pachy w byritjeh šarlatnjeh. *Pekelnost* = peklo. Giž wisj nad tú pekelnostj; giž padagj do té pekelnosti. *Pjsanost* = Schrift, Malerei. Potmě wetkaná pjsanost do tkaniny na swětlo wnesena zřetědně. *Podkúrka*, untere Brodrinde. Podkúrka chleba upopelená. *Pelcwck?* = polowka. O polowku pjti ležje w chladu. *Popilck* = popspěch. Toho užjwal s popilkem pro zdrawj. *Porcz* = pořjz, Schnitzmesser. *Psetstwj*, Elend. *Ryčnost* = hbitost. Žádné nohy ani křjdlá nemá k ryčnosti. *Secliwost*, Unversehrtheit, n. p. sýra. *Sepetánj*, das Schnauben. *Sprskowánjm* (durch Besprengung) barwička makowatj. Aby nezústal nikdy w *stydlesti*, ale aby se wždy dowolal milosti božj. Magj mnohé *tarasnjkj* (Tarrassgeschütz?) a tuhé powěry, lidi znamenité a w swětě mocné. *Zatěračka* = nástrog korbelářůw k zasazowánj dna. *Zbožilost*, wšeecka nebeská zbožilost, ten zbor nebeský (deitas). *Žeděnj*, das Verlangen.

Spolustatná.

Balowitj = tlustý n. p. tělo. *Buchowá* palice. *Cizowěrnj*, fremden Glaubens. *Ducmatj*, dicklicht. *Farkašnj* oděw (maďar.) *Hřěčnj* a *chřěčnj* = křěčnj, n. p. přjze. *Kagiwj* bussfertig. *Kaupawj*, gern badend n. p. ryba. *Kdcjšjs* (kdayšjs) r. kdys, neulich, einstig. *Mikšcwné* raucho? — *Natknutj* k. p. čerw na udici. *Nbytedbnj*, unbewohnbar. *Obařené* niti, abgebrüht. *Obcmřclj*, (moralisch) todt. *Odrhowé* a posměšné rozprávky. *Ohromitedlnj* hlazol. *Osutá* lupinami ryba. Praha zahradami opletena a *protajecna* (r. tknu). *Rezpečilj*. Widjm gá, žeť rozpečilé (t. bohatstwj) gako zdrahawá newěsta, ulúdití se nedadúc. *Rezwodná* zdrželiwost t. rozwáděgjej. *Ryčnj* = spēšnj. *Shncgilj* n. p. pokrm. *Šperločnj* wůz, t. se šperlochem čili dekau. *Turdeplcny* lid. *Wrtawj* čerw. Swé zbožj pařj w *zadušité* truhle. *Zachumlanj* potáč. *Zkřestanilj*, christlich geworden. *Zpekchnilj*, höllisch. *Zprečezowané* raucho. *Zwěčradlj* pokrm, verwittert, verdorben.

Slowesa.

Hřmyceti se, gako skála o skálu. *Makowatěti*, sprenkelig werden. *Sprskowánjm* barwička makowatj. *Modlařowati* koho, t. modlařem nazýwati. *Natkysiti* (t. tkysem cf. tknu). Dá mu k ostřjhanj angely, aby ho đabli nenatkysili na wěky (antasten). *Narazowati* ndk.

ex naraditi. *Ochutnám*, schmackhaft machen. Pečeně horčicj ochutnaná. Wjno na zažítj a ochutnánj krmj sněděných. *Tr.* Pán bůh sobě Joba ochutnal, hat an ihm Geschmack gefunden, ihn lieb gewonnen. *Pachtuti* = páchati. Mnoho zlého spolu pachtj. Swau zlau wůli pachtj. *Pátrám* iterat. v. patřiti. Pátral gest wnitřnjm zrakem na tu welikau slepotu. *Poklídilo* se djtě, sich verunreinigen. *Rezawěti* = rezowatěti, rosten. *Rozslabnauti* schwach werden, n. p. tkánj bez zaráženj. *Roztěšiti*, erfreuen. Roztěšen radostj nebeskau. *Rezzewowati* ústa. *Šcrediti* s kým, t. hřešiti. *Uthau* rozličná plátna (weben). Djtě pláčem průtrž sobě *wydáwilec*. *Wyfcremniti*, cfformare. *Wykrabatiti* pořezem t. wyřezati. *Wyškrwiti*, auskröschen. Pečení obraceti, až se wyškrwj. Wyčíst se a wyškrw ode wsj nečistoty. *Zadusiiti*, dämpfen. Dábel duši sobě zadúsuj jw zadušenině wěčného zatracenj. Pepřj — a zadušeninami smrad zadušugj zwěřin lesnjch. Rybám udici *zamjtati*. *Zapiknauti* = zaznamenati, ausstechen, auszeichnen. Kto sobě co prwé zapikl a zahágil, budto proboštjw atd. *Zdábliiti se* = sich verteufeln. *Zducmatěti*. *Zhladnauti*, glatt werden, n. p. sukně presowaná. *Zcdrhati*. Kdežto (w ohlášenj) gich (ženicha i newěsty) žiwot wšickni wúbec z matkúw wypletagj a rozprávkami posměšnými a odrhawými tak gako řjkagj, zwosnugj a *zwodrhağj* a přesaučj. Bych se (t. chudoba) mrskala, *zpraučila*, zimau trápila, hladem mřela. *Zwolnatěti*. Sukně presowanjm zhladne a zwolnatj. *Něčclayme se* w ten korbeljk wzděláwati, ne pigeat.

Částecky: *Náctekrát* = mnohokráte. Řjkage náctekrát pořád, aby rozuměl. Aby ne *rybowsky* (nach Art der Fische) ale lidsky žiwa byla. *Zpjnavě*, enixe. Hradu a města zpjnavě hledá. *Přes* hlauw wiseti. Na tomě nástraha pět set kop, *mlask mlask*, giž ge gen obljnauti.

Zwlišťnosti grammatické. *K ničcmauž* se nehodj (t. k ničcmuž). Čeká nás peklo a *nayhrozněgi* ten súd božj (= neyhrozněgšj). *Gečal* = gečel. Uzře hrozné potwory *dychtice* a hrozné nepřátely *hrzec* a gcho wšeccky skutky předeň *nesúc*. *Wěda wěz*, scito, wisse wohl. *Dual*: Doradile sma. Zhřešila sta. *Pract. obs.* Leze (lezl), skry (skryl), hledíše, miejiše, chtiše, učíše, klečiše, widiše, omdlewáše, blučichu, popatřichu atd.

Pečybně. Nemilosrdná by to máti byla, kteráby djtěti howěgje nepowjgela ho, aby *ztrmoczylo* (ita), zkřiwohlawělo a zhrbowatělo. *Paulo inferius*: Žet pán bůh gest macechau oné swrchu psané cjrkwí *ztrmolcczcně* (ita), hrbowaté, ožralé, smilné. — Gako w se oblečnau Judyt raucho z *spěkewané* (*sic*) odiwnu učinilo w oějch Olofernowých.

Přjslauj: Snjť tě čert z rosola.

Sedláci řjkagj, že ge blahoslawený chudý, kteréhož almužna hledá.

Fregjřch: Co nás mrzj, to se nás držj, a co gest mjlo nám, to nechce k nám,

Přjtel mitel, a groš wjra.

Gěště geden wjpisck z 1. djlw prawepiscem půwodnjm.

Kdož powahy opogne mstu neznağj, werssiť se gim kolikas wypisugj takto:

Gednomu dá k gjdlu chtjě,
 Pláč na hřiechy ginému,
 Z giného mudráka činj
 Z giného boháče,
 Nutj giného k plozenj
 K skákánj giného,
 Giného pudj k swáru
 A k prodávánj wsseho;
 Ginému dáwá sen,
 Odgjmá s rozumem pamět,
 Tagemstwj tagit nedá,
 Pokrm zas wywrátjč
 Zpjawánj z giného rozweselenjm se prayštj.

VI. Český Cisiojanus.

Od

Wáclawa Hanky.

(Čteno dne 15 Apr. 1841.)

Cisiojanus gmenowali oněch čtyrmecjtma weršů, z nichž wždy dwa na měsje přicházegj, a neyhlavněgšj slawnosti a swátky ejrkewnj tehďáž swěcené obsahugj. Bylyť pak werše ty půwodně latině z pokažených slow bezewšeho smyslu, a teprw w šestnáctém wěku přicházegj w latinských modlitbách ¹⁾ mimo tyto bezsmyslné werše, spořádaněgšj smysl magjej werše ku konci každěho měsjee; zdaž ale tyto spořádaněgšj w obyčeg wesly, nemohu toho doložití. O prwněgšjm Cisiojanu gedná obšjrněgi *Haltaus Calendarium medii aevi principis Germanicum* §. 153. W Čechách byly tyto barbarské werše dosti časně, s malau proměnou na české swátky, gako k. p. *Martius Translatio* mjsto *Martius Adria Par*, protože přinešenj swatého Wáclawa čtvrtěho března poukázati chtěli; *Jul Proccss Proccop* a pozděgi geště *Hus* mjsto *Jul Visit Huldrich cc* a t. d. přigaty. O tomto latinském Cisiojanu gednali *Dobner* a zwláště *Veigt* a *Palacký* ²⁾.

1) *Wiz Precationes ex veteribus orthodoxis Doctoribus: ex ecclesiae hymnis et canticis: ex psalmis denique Davidis collectae per Andream Musculum D. Lipsiae 1581.*

2) *Gelasii Dobneri Monumenta Bohemiae inedita T. I. p. 174 et T. III, p. 292 sq. Staročeský všeobecný Kalendář od Fr. Palackého w Časopisu českého Museum. W Praze 1829, IIIj ročnj běh, swaz. 2hý. str. 105.*

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Abhandlungen der mathematisch-naturwissenschaftlichen Classe der königl.- böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften](#)

Jahr/Year: 1841-1842

Band/Volume: [5_2](#)

Autor(en)/Author(s): Jungmanna Jos.

Artikel/Article: [V. Jana Bechyňky spisy krestansko-mrawneho obsahu, dwa djly. 177-186](#)